

С. П. Маслюченко,
аспірант кафедри історії України,
Дніпропетровський національний
університет ім. О. Гончара

ПРОБЛЕМА ПЕРСПЕКТИВ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРАЦЯХ ПОДОЛИНСЬКОГО ТА РУДЕНКА: НАСТУПНІСТЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДУМКИ

The article describes the investigation of the Ukrainian scientists creative achievements in the following problem: to find a place of Ukraine in this world. By analyzing Podolynskiy and Rudenko works the authors were able to follow an intellectual line that answered a question of the Ukrainian society perspectives. The Podolynskiy view on social, economic, and energetic problems of humankind is discussed. Additionally, the main idea, that Podolynskiy delivered in his works, and his first-priority goals for the humankind and Ukrainian society are determined. The principle ideas of Rudenko's views on the phylosophical and economic problems are discussed. The ways to overcome major problems of humankind are shown. A special attention was given to the unity and genetic affinity of Ukrainian scientists thoughts on the global problems of the world.

Небагато знайдеться оптимістів, котрі б стверджували, що українське суспільство знаходиться на високому рівні розвитку. Пошук шляхів його оновлення, вдосконалення, реформування є актуальним у сьогоднішній українській науковій, політичній та суспільній думці. Дискусії щодо моделей вирізняються різноманітністю та багатовекторністю, але жодна з них ще не змогла утвердитись в домінуючому положенні.

Попри величезні природні та інтелектуальні можливості, потенціал України ще ніяк не розвинутий, місце України залишається на маргінезі світової цивілізації. Однак саме українські інтелектуали, такі як Сергій Подолинський та Микола Руденко, дають своїми працями, оригінальними концепціями можливість сьогоднішній українській інтелектуальній еліті значно заглибитись у проблеми розвитку українського суспільства, зробити якісний крок у цьому питанні.

Знаковими для розвитку України і розбудови українського суспільства можуть стати здобутки представників української школи фізичної економії — С. А. Подолинського, В. І. Вернадського та М. Д. Руденка [1, с. 195]. Концепція фізіократів дає нам нове поле для роздумів, стає інтелектуальним надбанням, що є принципово новим в економічних знаннях, стає новою сторінкою в їхньому прогресі.

Першим кроком у розвитку фізичної економії на Україні стали праці українського вченого та громадсько-політичного діяча Сергія Подолинського. Його наукові роботи «Праця людини і її відношення до розподілу енергії» та «Людська праця та єдність сили» стали першими новаторськими розвідками в цьому питанні. У цих працях була викладена перша спроба подати нову концепцію людського буття, але рання смерть не дозволила Сергію Подолинському розвинути і поглибити своє відкриття.

Сергій Подолинський був високо освіченою людиною, автором низки праць з різноманітної проблематики: політики, економіки, соціогенетики. Злет його творчості припадає на 1880 рік, на цей час він підготував дві праці: «Ремесла і фабрики на Україні» та «Праця людини і її відношення до розподілу енергії». Власне друга праця стала основою його вчення, що має шанс розвинути на повну потужність у XXI столітті.

Праця Сергія Подолинського містить низки інноваційних підходів до проблем суспільних, економічних та енергетичних. Автор розцінював свою працю «як вступ до більш докладного і фактичного розгляду постановлених питань» [2, с. 281]. Ключовим поняттям системи, виробленої українським ученим, є такий об'єкт, як енергія. Подолинський доводив, що сума вселенської енергії є сталою величиною, однак в окремих місцях Всесвіту вона розподілена нерівномірно, що спричиняє тенденцію до повсюдного її урівноваження і поступового розсіювання.

У своїй праці Подолинський робив спробу показати здатність людини впливати на процес руху енергії та можливість її нагромадження. Намагався довести, що людина може знайти механізми, які дадуть можливість запобігти марнуванню енергії. По суті теорія, що висунув Сергій Подолинський, ставила людину на новий щабель, розглянув людину як істоту космічну, що здатна збільшувати і накопичувати енергію на Землі. Ця ідея показувала нові можливості розвитку, як окремої людини, так і всього людства в цілому.

Ця праця перевертає усталені погляди на економічні, політичні, соціальні перспективи людства. Починаючи свої наукові пошуки в області економіки, як теоретик соціалізму, Сергій Подолинський виходить за встановлені межі як економіст. Йому довелося аналізувати не лише питання економічного розвитку суспільства, а й мати справу з проблемами, що стосуються самого життя, проблеми виживання людства і його роль в еволюції планети. Він подав багато ідей, які могли б допомогти у розв'язанні глобальних проблем екології, енергетики і т. д.

Сергій Подолинський показав шлях до накопичення енергії через людську працю. Не випадково категорія «праця» винесена на перше місце у назві роботи. Адже саме через цю категорію, на думку Подолинського, показано шлях до вирішення названих проблем. Нагромадження енергії можливе лише через усвідомлену, корисну працю. «Під назвою корисної праці ми розуміємо всяке споживання механічної та психічної роботи людини і тварин, що має результатом збільшення бюджету перетвореної енергії на земній поверхні» [3, с. 281]. Разом з цим він дійшов до висновку, що людство своєю працею не створює ні матерії, ні енергії.

Суттєвим внеском Сергій Подолинського у національну науку стало створення нової парадигми цивілізаційного розвитку. Віддаючи належне проблемам глобального характеру, він у своєму вченні пішов далі. Розгляд життя на Землі як невід'ємної складової частини Всесвіту дозволив ученому трактувати процес господарювання на планеті як економіку Всесвіту. Ці складні розуміння залишаються і по сьогоднішній день слабо розвинутими, майже не вивченими. Подолинський розвинув учення фізичної економії у глобальному руслі, заклав основи методології, що нині іменується аналізом глобального рівня господарювання [4, с. 227].

Висновки Сергія Подолинського слід розглядами через призму оновлення всього суспільства в планетарному масштабі. Його теорія обґрунтовує суспільно-господарський прогрес. У цьому прогресі важлива участь як індивідуального, так і суспільного збагачення, через нагромадження сонячної енергії. Він доводив, що правильне використання земельних ресурсів, якими так багата наша країна, є найліпшим видом корисної праці, яка збільшує збереження сонячної енергії на земній поверхні. Отже, змінюється і система розуміння багатства за допомогою людини може реалізувати свої матеріальні та духовні потреби. Сергій Подолинський вводить розуміння прогресу суспільства через «прагнення до швидкого нагромадження енергії» [5, с. 280]. Критикує вчений і суспільство споживання через те, що замість акумуляції енергії воно її розсіює.

Головний висновок і настанова людству від Сергія Подолинського: «Головною метою людства в праці повинно бути абсолютне збільшення енергетичного бюджету, тому що при сталій його величині перетворення нижньої енергії у вищу незабаром досягає межі, далі якої воно не може відбуватись без зайвих витрат на розсіювання енергії» [6, с. 282].

Але вчення Подолинського було швидко позабуте після його ранньої смерті. Лише подекуди вчені звертались до його праць.

Він став «забутим генієм». Однак, його праці були віднайдені, перевидані. Він став фундатором новітньої національної наукової школи фізичної економії. Його ідеям не було рівних аналогів у світі, що дозволяє говорити про їх новизну. Інтелектуальне надбання Сергія Подолинського набуває дедалі більшого значення для розвитку національної та світової наукової думки. Українські вчені мають можливість стояти в авангарді нових підходів, нових ініціатив для розв'язання глобальних проблем суспільства.

Істотним внеском у розвиток національної школи фізичної економії є доробок українського вченого Миколи Руденка. Він не мав можливості ознайомитись з творами Сергія Подолинського, але створив свою оригінальну концепцію, яку доречно назвати фізичною економією Всесвіту [7, с. 229].

Руденко підійшов до оцінки економіко-філософських знань з критичним підходом. Він оцінював ці доктрини через їх інструменти, а не через їх догматичні положення. Адже, на його думку, від завдань, що ставить собі влада, тобто суб'єкт, ці теорії можуть або сприяти розвитку людства, або бути індиферентними, або вести суспільство до регресу. Підтвердження цього ми можемо прослідкувати в сьогоdnішньому суспільстві. Про це нам говорить та криза, в якій опинилась сьогоdnішня цивілізація, світова економіка.

Микола Руденко у своїх фундаментальних працях «Енергія прогресу», «Гносис і сучасність», «Економічні монолози» та ін. розв'язував глобальні економічні, соціальні, філософські, культурні та глобальні цивілізаційні проблеми, як назвав їх сам Руденко — «апокаліптичні» проблеми [8, с. 18].

Ключовою категорією в науковій концепції Миколи Руденка стала енергія прогресу. Енергію прогресу вчений розумів як абсолютну додаткову вартість, що породжується самою Природою як щорічний додаток сонячної енергії, яка має виключне місце в хліборобстві. Ці висновки логічно додалися до такої наукової конструкції, як фізична економія. Вчений доповнив і розвинув існуючі знання, зробив значний крок уперед у категоріях і законах фізичної економії. Продовжив Руденко новітнє осмислення започаткованого Подолинським дослідження енергетичних аспектів взаємодії між суб'єктами та об'єктами.

Розумілися Сергій Подолинський та Микола Руденко і на проблемах українського суспільства. Маючи відмінні політичні переконання, вони своїми працями давали відповіді, як без політики вивести Україну до передових країн світу, показували її перспективи. Вони були основоположниками нової економічної методоло-

гії, створили світоглядні передумови для зміни економічних, соціальних, духовних, ментальних позицій українського суспільства.

Однак, власне і відмінність фізичної економії від політичної в тому і полягає, що різна політична позиція ніяк не впливає на економічну теорію. В цьому геніальність Сергія Подолинського, як людини, що по суті першою розвинула цю тезу. Пізніше Микола Руденко звернув увагу на цю тезу, на філософію Подолинського. Українські вчені на перше місце поставили глобальні проблеми і показали шлях до їх реалізації, шлях не лише для українського суспільства, але й для всього людства. Зв'язавши учення Подолинського з історичною та релігійною традицією, Микола Руденко пішов далі у розв'язанні проблем Всесвіту, проблем філософського плану.

Вчені запропонували нову категорію вартості, що ґрунтується на кількості отриманої сонячної енергії чи витраченої енергії з їжею та продуктів приготування [9, с. 349]. Коштує лише сонячна енергія, котру ми витратили в праці, а не сама праця. Перебуває сонячна енергія у формі зерна, соломи та диких трав. Тобто, вчення відкидає монетарний підхід в економіці та встановлює енергетичний.

Микола Руденко, говорячи про перспективи України, прямо заявляє: «Утверджуючи долю України, не модою слід керуватися, а Істиною» [10, с. 350].

Перспективи розвитку України Сергій Подолинський і Микола Руденко бачили у розвитку сільського господарства. Капітал має стати саморухом сонячної енергії в економічному організмі. Ні Сергій Подолинський, ні Микола Руденко не заперечували промисловості, і її вдосконалення. Але панівне положення в їхньому вченні належало землеробству.

Сергій Подолинський також виділяє людський фактор, фактор гігієни [11, с. 310] як необхідний для прогресу суспільства, тобто він ставить питання в прогресі через оздоровлення людини. З цим фактом неможливо не погодитись. Здорова нація — одна з головних вимог подальшого прогресу всього суспільства. Майбутній суспільний прогрес Сергій Подолинський бачив на основі суспільної солідарності, зменшення нерівності. Поставив він проблему моральності у людських взаємовідносинах, консолідації сили та знання людей [12, с. 33].

Микола Руденко прямо вказує на необхідність ревізії у відносинах промисловості та сільського господарства. Сьогоднішня модель ґрунтується на залежності сільського господарства від промисловості, український же вчений пропонує земельну рефор-

му, що б гармонізувала відносини промисловості та сільського господарства [13, с. 394]. Про рівномірний розподіл писав і Подолинський майже півтора століття тому.

Важливою перепоною для реалізації вчень Подолинського та Руденка є той факт, що з ними ознайомлена лише дуже мала частка українських економістів. Твори українських фізіократів видаються сотнями або тисячами, а не десятками і сотнями тисяч. Відсутня підтримка держави в цьому напрямку.

Для реалізації програм, що розробили українські вчені Сергій Андрійович Подолинський та Микола Данилович Руденко, потрібна «революція» в методах управління. Використання унікальних інтелектуальних ресурсів для переходу до виробництва перспективної інформації. Необхідно перебороти хронічну недовіру до власної інтелектуальної традиції, ідеології, що пропонує новий підхід до вирішення сучасних, глобальних проблем, ідеологія, що побудована з урахуванням специфіки українського суспільства. Потрібна інтеграція українців до ключових елементів сучасної світової системи, ознайомлення з українською інтелектуальною традицією.

Необхідно створення нової еліти, що мала б універсальні або багатофункціональні знання (такі мали, як приклад, і Сергій Подолинський, і Микола Руденко). Владні пости мають зайняти багатофункціональні професіонали, це зменшить вірогідність помилок. Цей процес надзвичайно складний, однак вартий зусиль. Подібну модель управління пропонував Сергій Подолинський, але й до сьогодні проект цей залишається не розробленим. Перспективи суспільства, яке очолюватимуть багатофункціональні експерти, має більше шансів вирішувати глобальні екологічні, культурні, політичні, соціальні, економічні проблеми.

Учення Сергія Подолинського та Миколи Руденка створюють передумови для наступників, дають шанс українським ученим, українським політикам стояти в авангарді розвитку та поширення здобутків на світове товариство. Українська еліта має можливості відіграти роль своєрідного центру, де сучасні знання модифікуються у нову модель економіко-філософського вчення.

Отже, праці українських вчених дають нам як чисто теоретичні, так і практичні поради, щодо подальшого розвитку українського суспільства, окреслюють його перспективи. Сьогоднішній інтелектуальній еліті пощастило, що започатковані Подолинським та Руденком знання пристосовані до українських реалій, можуть вже сьогодні працювати. Здобутки українських науковців мають можливість змінити образ науки та суспільства, вписати Україну до когорти світових лідерів.

Література

1. *Шевчук В.* Еволюція новітньої економічної парадигми і перспективи розвитку української наукової школи / В. Шевчук // У зб. Економічна теорія: сучасна парадигма та її еволюція на порозі ХХІ століття: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 1—2 березня 2000 року. Ч. 3. — К.: КДТУ, 2000.
2. *Подолінський С. А.* Вибрані твори / С. Подолінський // Упоряд.: Л. Я. Корнійчук. — К.: КНЕУ, 2000.
3. *Подолінський С. А.* Вибрані твори / С. Подолінський // Упоряд.: Л. Я. Корнійчук. — К.: КНЕУ, 2000.
4. *Шевчук В.* Українська наукова школа фізичної економії / В. Шевчук // Руденко М. Гносис і сучасність (Архітектура Всесвіту). — Тернопіль: Джура, 2001.
5. *Подолінський С. А.* Вибрані твори / С. Подолінський // Упоряд.: Л. Я. Корнійчук. — К.: КНЕУ, 2000.
6. *Подолінський С. А.* Вибрані твори / С. Подолінський // Упоряд.: Л. Я. Корнійчук. — К.: КНЕУ, 2000.
7. *Шевчук В.* Українська наукова школа фізичної економії / В. Шевчук // Руденко М. Гносис і сучасність (Архітектура Всесвіту). — Тернопіль: Джура, 2001.
8. *Руденко М. Д.* Енергія прогресу. Нариси з фізичної економії: Видання друге, доповнене / М. Руденко. — Тернопіль: Джура, 2005.
9. *Руденко М. Д.* Енергія прогресу. Нариси з фізичної економії: Видання друге, доповнене / М. Руденко. — Тернопіль: Джура, 2005.
10. *Руденко М. Д.* Енергія прогресу. Нариси з фізичної економії: Видання друге, доповнене / М. Руденко. — Тернопіль: Джура, 2005.
11. *Подолінський С. А.* Вибрані твори / С. Подолінський // Упоряд.: Л. Я. Корнійчук. — К.: КНЕУ, 2000.
12. *Подолінський С.* Вибрані праці / С. Подолінський / Упоряд.: М. Кратко. — Луцьк, 2004.
13. *Руденко М. Д.* Енергія прогресу. Нариси з фізичної економії: Видання друге, доповнене / М. Руденко. — Тернопіль: Джура, 2005.

М. П. Недюха, д-р. ф. наук, проф.,
завідувач сектору методології
Інституту законодавства Верховної Ради України

ЕНТРОПІЙНО-ЕКОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА В УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІКО-СОЦІОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

The author substantiates the entropic and ecological paradigm of the scientific research in conformity with the «physical economy» doctrine of the outstanding Ukrainian scholar S. Podolyns'kyi.